

ЈУЖНОСЛОВЕНСКИ ФИЛОЛОГ

ПОВРЕМЕНИ СПИС

ЗА СЛОВЕНСКУ ФИЛОЛОГИЈУ И ЛИНГВИСТИКУ

(Сачувано из књ. 13)

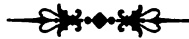
Издаје

А. БЕЛИЋ

Уређују

А. БЕЛИЋ, СТ. М. КУЉБАКИН, СТ. ИВШИЋ и ФР. РАМОВШ

КЊИГА XIII

ШТАМПА ДРЖАВНЕ ШТАМПАРИЈЕ КРАЉЕВИНЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ
БЕОГРАД, 1933-4

1. Nešto o Jelsi na Hvaru i o jelšanskom govoru

(Topografske i jezičke beleške)

Boravio sam aprila 1934 g. oko 14 dana u Jelsi na Hvaru i zabeležio neke osobine tamošnjeg govora; nije to mnogo, ali bu dući da su dijalekti čitavog otoka Hvara malo ispitani i opisani¹⁾, neće biti na odmet da objavim i ovo malo što imam.

Otok Hvar se prostire od zapada prema istoku u duljini po pri-lici od 70 km. Jelsa mu leži na severnoj obali, i to baš nekako u sredini.

Stanovnici otoka dele se sami među sobom u dve grupe; stanovnici istočnog dela otoka (dakle na pr. stanovnici sela: Poljica, Bogomolja, Gdinja itd. — to su sve sela istočno od Jelse) zovu otočane od Jelse dalje prema zapadu: *Boduli*. To ime, koje inače ljudi s dalmatinskog kopna daju svim otočanima, na Hvaru samome se upotrebljava samo za stanovnike zapadnog dela otoka; „bodulski“ je dakle govor Jelse, Vrbanja, Staroga Grada, Hvara..., mesta koja sva leže na zapadnoj polovici otoka. Za svoje istočne susede imaju Jelšani osobit naziv, naime: *Plamusi*; naziv je podrugljiv; kad se ozbiljno govori, kaže se: Plamjani (ili: Plamnjanani?). Gosp. trgovac Tomažo Gamulin rekao mi je da Jelšani, kad idu poslom u gorska sela istočno od Jelse, govore da idu „pod plame“ („kao pod planine“) ²⁾ Etimologija reči „Plama“? = *pol-ma? (*polnina!); zašto „Plamnjanin“?

¹⁾ Gosp. M. Hraste objavio je u JF VI, str. 180—214 „Crstice o bruškom dialektu“ (na otoku Hvaru). Brusje je u blizini samoga grada Hvara.

²⁾ „Plame“ i „Plavjanina“ nalazimo u „Hvarkinji“, komediji Martina Bene-tevića, koju je dr. Petar Karlić izdao u „Građi“ Jugoslav. Ak. VIII (1915) — isp. i njegovu raspravu o toj komediji u zagrebačkom „Nastavnom vjesniku“ XXIV, (1915) — „Plavjanin“ se nalazi u „Građi“ str. 250, a „Plame“ str. 256, 258, 264, 273. „Plamjane“ nalazimo i u „Komediji od Raskota“, koja se u 18

„Plamusi“ ne govore bodulski; njihov je govor mnogo bliži književnom govoru, tim bliži što dalje idemo prema istoku otoka. Ta će jezična podvojenost otoka biti posledica istoriskih događaja; istok otoka ima među svojim stanovnicima došljake koji su, za turskih vremena, sa kopna imigrirali na otok.

U vezi s time spominjem još nešto. Sa apsolutnom mi se sigurnošću tvrdilo da se kod imena mesta koja leže zapadno od Jelse, na pitanje: kamo? gde? upotrebljava predlog *u* te se govori: gren (= idem) u Vrbanj, u Sfirče... (kod „Hvara“ mešaju se, čini se, izrazi za otok i za mesto te se zato i o mestu može reći: „na Hvaru“), a kod mesta *istočno* od Jelse da se upotrebljava predlog *na*: gren na Poljica, na Zastrazišće, na Gdinj (Idinj), na Bogomoje (Bogomolje), na Sućuraj...; stojin na Poljicah, na Gdinju je bilo, bili su na Bogomoju, umro je na Bogomoju¹⁾...; — samo kod imena nekih zaselaka govori se ipak i ovde *u*: gren u Parapatnu, u Humać (ipak opet: na Pogorele).

Ako stvar zbilja tako stoji, onda imamo pred sobom jednu neobičnu pojavu: predlozi „u“ i „na“ ne upotrebljavaju se u prvobitnome značenju mesnog imena (razumljivo je da se prvo govorilo: *na* Poljica, *na* Zastrazišće...) nego po jednoj spoljašnje-geografskoj podeli, te nastaje pitanje: zašto bi se baš kod mesta *istočno* od Jelse upotrebljavalo *na*? je li to u kakvoj vezi sa novijim karakterom jezika istočnog dela Hvara i u kojoj? u vezi sa *kasnijim* gušćim naseljavanjem tog dela otoka (te bi zato dulje vremena u Jelsi preovladivala čisto *geografska* pretstava o onim prilično dalekim i većinom više ležećim mestima, na kojima su se nastanili došljaci (Sućuraj leži, istina, do samoga mora, ali je i on „podlegao“ predlogu *na*)?

Mogli bismo misliti da je predlog *na* u tim slučajevima bio upotrebljavan prvo samo na pitanje: kamo? = quo (lat.)? u smi-

veku, a valjda i ranije, glumila u Jelsi. (O toj komediji, koju je objavio g. Fr. Fancev „Građi“ u XI gl., v. kraj ove moje rasprave!) U početku 2 scene 2 čina kaže Raskot: „... veće krat sam se s pastiri latil, pestal, bil i šaškal ner s Plamnjanl...“. U 6 sceni prvog čina kaže Bogdan „plamnjanin“, „da je dobro stat na Plame na svomu domu“. Adjektiv „Planski“ u 3 sceni 1 čina je valjda „plamski“. — Karlič kaže o Plamama („Građa“ VIII, 247): „Plame obuhvataju istočni dio otoka Hvara do Jelše, a u njima se nalaze mjesta: Sućurje, Bogomolje, Gdinj, Zastrazišće i Poljica. Plamnjanane manje cijene Hvarani, te ih rado spominju u šali“. — Krivo kaže Fancev u raspravi, o kojoj dole govorim, da su Plame na zapad od Jelse.

¹⁾ isp. „Hvarkinju“ (Građa VIII, 264: „E, makar iša bih za kancilira na Zastarišće“, ib. str. 283: „da si dvornik na Gdinju“.

slu: „u pravcu na...“, „put...“ (taj se nepravi predlog u Jelsi često u tom smislu upotrebljava), pa je istom kasnije došao i u pitanje: gde? (lat. = ubi?). Ali to nam ne pomaže da rešimo glavno pitanje: zašto „na“ baš kod mesnih imena sa *istočne* strane otoka?

Sve što je na južnoj obali Hvara zove se u Jelsi: „Plaža“ (odnosno plural: Plaže). Sa kulturno-istoriskog stanovišta interesantnija je jedna druga razlika: sve što leži na moru, jest *paiz* (paiz); što je unutra, dakle dalje od obale, zove se *selo*. To znači: na moru je nadvladala talijanština. U Jelsi samoj zove se „paiz“ u užem smislu reči Stari Grad („gren u paiz“ = idem u Stari Grad; „paiz“ je ovde dobio značenje kako ima drugde „mesto“ (= varoš) „πόλις“, stoji za vlastito ime.)¹⁾ Građani tog „paiza“ i Jelšani nikako se ne vole; ima u tome nešto novodobne konkurencije i gospodarske zavisti, a ostalo je valjda i nešto od starog rivalstva između otočkih „komuna“.

Sa jezičnog stanovišta zanimljiva su imena nekih okoličnih sela. Nad jelšanskom kotlinom u polukrugu svrstala su sa sela: Pitve, Sfirče, Vrbanj. Župnik prvoga od navedenih sela Don Bepo Vuletić rekao mi je da je ime sela singulari, da se govori: „To je Gornje, to je Donje Pitve“, da se Donje Pitve nekada zvalo: Ostrvica; u lok. sam čuo formu: u Pitvih. „Učena“ pučka etimologija tog imena je na otoku, gde imade grčkih uspomena, odmah pri ruci: *πίτυς* daje tako jasan etimon! Treba samo još da uzradi homerska pesnička fantazija, da poseče na brdu tanku smreku i da je spusti dole u sinje more da reže vodne drumove...²⁾

S istočne strane otoka je vredno spomenuti ime jedne „vale“, koja se zove *Carkvica* — u Jelsi samoj, dakle bodulski se kaže: gren u *crikvu*. Gore u istočnim brdima otoka je selo koje narod zove *Bogomoja* (dakle fem. sing., ne: Bogomoje); priča se da je tamo prvobitno bila pastirska „bogomolja“. Osobitu pažnju zaslužuje mesno ime *Gdinj*, već zato što se kod njega odmah setimo poljske *Gdinje*. Bodulski Jelšani zovu to planinsko selo: *Idinj* (Idinj) — valjda s poluglasnim „i“ u početku —, a stanovnici su im: Dinjani; međutim čovek

¹⁾ Isp. M. Maleckoga studiju „Cakawizm z uwzględnieniem zjawisk podobnych (Kraków, 1929), str. 23: „Na wyspie Wis znajdują się dwa miasteczka, Wis i Komiza, oraz kilkanaście większych i mniejszych wiosek tak wewnątrz wyspy (t. zw. *sela*), jak i nad brzegiem morza (t. zw. *mista*).“

²⁾ U „Komediji od Raskota“ (konac 16 ili početak 17 v.?) „Pitve“ su svakako plural: „ćić nike Jeline iz Jelše al iz Pitav“. (Navedeni citat kod Fanceva, p. 145).

iz Gdinja samoga mi je rekao da se u Gdinju od starine govori: Gdinj; kasnije sam video dokumenat nekako iz sredine prošloga veka, na kojemu je stajalo: Gdinj; u „Komediji od Raskota“ (čin V, scena 2) čitamo: „da bih bio dvornik na Gdinju“. U imenu poljske *Gdinje* nalazi se isti koren kao i u *Gdanjsku*.

U Jelsi utiče u more (ispod crkve, kraj današnje pošte) potok, koji se zove *Slatina*. To ime ovde na otoku svakako pada u oči; ono pokazuje na neke naročite geološke osobine te zemlje; danas u vodi tog potoka nema traga kakvoj „slatini“. Upozoravam na fakat da Jelsa ima jedina na čitavom otoku čistu pitku vodu.

Time prelazim na samu Jelsu. Narod govori: *Jesa*; adjektiv je: *jelâški* (jelš-ьski) ili jelšônski (= jelšanski od Jelšan-in); stanovnik je: Jelšanin, ženska: *Jelaška* ili Jelšonka (= Jelšanka). Kod Mihovila Pavlinovića nalazim odjektiv *jêski*. U „Narodnom kalendaru novom i starom (Izdala Matica dalm., Zadar) za 1872, 1874 ili 1875 nalazim *Ješu* („na Ješi¹⁾) Ak. Rj. navodi kao trgovište u Dalmaciji na otoku Hvaru, (tal. Gelsa) *Jelšu*, dok su mu, *Jelsa* „dva sela u Hrvatskoj u županiji zagrebačkoj“.

Službeno se „trgovište u Dalmaciji na otoku Hvaru“ zove: *Jelsa*.

Ne može se sumnjati da je to mesno ime isto kao i ime drveta: jelša (joha, p. olcha, olsza, slov. dijal. i jôša). Drvo jelša dalo je u slovenskom svetu nejednome mestu ime. Negde oko Ljubljane je Rakova Jelša, u celjskom je okrugu „Šmarje pri Jelšah“. „Jelša“ u jednini može biti mesno ime jednako kao što je *Vrba*. Drvo *vrba* je prilično dobro zastupljeno u mesnim imenima oko Jelse. Selo nad Jelsom, u kojemu se rodio literat i politik Ante Tresić-Pavičić, zove se *Vrbanj*. Trgovište iza jelšanskog brda zove se *Vrbôska* (valjda: Vrbovska? Jedan gospodin mi je u Jelsi rekao da je „od starih ljudi“ čuo da je „Vrboska“ nastala iz „Val di Bosco“; to je tumačenje imena po svoj prilici izraz talijanskih težnji ranijih vremena). U Starom Gradu zove se jedan park ili mesto tog parka: *Vorba* (iz Varba, Vrba). Kažu da je nekada u ovim krajevima bilo mnogo vrba, ali su onda vrbe iskrčili i nasadili lozu; kad je peronospora uništavala lozu, opet su počeli saditi vrbu; sada ima tamo malo vrbe. Važno je da narod danas tog drveta ne zove *vrbom* nego *vez*.

Drveta *jelše* danas u Jelsi nema. Iz imena mesta moramo zaključivati da je nekada to drvo tamo bilo.

¹⁾ „Jelša“ je i u „Komediji od Raskota“ (gl. citat u prijašnjoj primedbi!)

Još treba reći reč o razlici: Jelsa — Jelsa. „Jelsa“ bi bila cakavski oblik, te bi dokazivala da u Jelsi ima cakavizam. G. Mieczysław Małecki, poljski lingvista, koji je proučio cakavizam naših primorskih i otočkih dijalekata, piše u svojoj studiji: „Cakavizam z uwzględnieniem zjawisk podobnych“ (Krakov, 1929), str. 25, o cakavizmu Jelse ovako: „Hwar (sc. mesto) i Jelsa są cakavskie, przyczem w Hwarze cakawizm jest znacznie bardziej zakorzeniony niż w Jelsie. Świadczy o tem choćby już to, że mieszkańcy Hwaru często > cakają < rozmawiając nawet z obcymi, gdy tymczasem w Jelsie próbują zwyczajnie mówić językiem literackim aczkolwiek między sobą mówią dialektem cakawskim“. Kao primere jelsanskog cakavizma navodi Małecki: „ucinit, poce (l), pocelo, cudo, rece, usi, misto (?), zemja (?), dosa, kriza, kokos, sta, spis, sesnajsti, di gres, boze, bezis itd.“ Ali pod crtom Małecki primećuje: „Tak w Hwarze, jak i w Jelsie rozmawiałem z mężczyznami; ponieważ zaś w dalszym ciągu badań okazało się że język mężczyzn (marynarze!) i kobiet różni się zwłaszcza co do cakavizmu, to *powszechnie* występowanie cakavizmu w tych dwóch miasteczkach nie jest bezwyględnie pewne.“ Małeckome se dakle čini da cakavizam u Jelsi nije sasvim općenita pojava; g. Małecki je boravio tamo u god. 1927 i 1928. Ja nisam u Jelsi naročito ispitivao cakavizam, ali moram reći da cakavističkog izgovora nisam mnogo primetio — reklo mi se da se kaže: koza (kuoza) = koža, zienska (ženska), i jedan put sam čuo da je neka prosta žena rekla: cekon = čekam. Čuo sam samo: ča (ne: ca, co), slušat, pristrašin, mišo = mešao, žol = žao, ništa, znoš, sto križih, činidu, pomožedu, rečedu, pišedu, šiest, nočín... čoran (čaran = črn, crn)... M. Małecki napisao je u JF VI, 295—296 (Beograd 1926—1927) noticu o „Bodulskim pismama“ Pere Ljubića (Šibenik, 1927); tu kaže da se na Hvaru i u Jelsi „govori cakavski.“ Ta je beleška napisana sigurno pre rasprave „Cakavizam itd.“, zato glasi ona tako kategorički. U „Cakavizmu“ je tvrdnja o cakavizmu u Jelsi već reducirana. U replici na belešku g. Małeckoga o Ljubićevim „Bodulskim pismama“ kaže g. M. Hraste, JF VIII (Beograd, 1928—1929), str. 226, odlučno: „U gradu Hvaru narod govori cakavski, ali u Jelsi to nije slučaj. Da je g. Małecki zašao među narod u Jelsi, bio bi se uverio da je taj dijalekat čisto čakavski. U donjem delu tog mesta još samo pet starica i jedan starac, a u gornjem delu jedna starica govori cakavski.“

Prema Małeckome cakavizam je nastao pod uticajem venecijanskog govora, te se na otocima razvio samo u gradovima; u selima, gde je, naravno, talijanski utecaj bio manji, cakavizma na otocima nema

Već slovensko ime Jelse pokazuje da je to prvobitno bilo čisto slovensko mesto; držim da se u njemu cakavizam nikada nije dublje ukorenio. Svakako bi trebalo istorijat imena Jelse potanje proučiti.¹⁾ Prema Mačekome cakavizam nije stariji od 17 stoleća (op. cit. 57—58).

Neke druge osobine jelšanskog govora.

Za bodulski jelšanski govor karakteristična je promena dugoga *a* u *o*:

Pod akcentom: vrog (vrâg), stroh (strâh), grod (grâd), roj (râj), mrok (mrâk), noj (nâj), jo (jâ), dvo (dvâ)..., znon (znâm)..., bonda (bânda), korte (kârte), borka (bârka), polma (pâlma), mori (mâri), mlodi (mlâdi), stori (stâri)..., Vrbonj (Vrbânj), stot (stajati)... gospodôr. Tvardôj (Tvrdalj u Starom Gradu), makôr (mâkar), vajô (= valja)...²⁾ — glova (glâva), vrota (vrâta), zokon (zâkon), broda (brâda), stonje (stânje), Taljoni (Talijáni), drogo (drâgo), od dovna (dâvno, dâvno), zo-me (zá me, za mene)..., obrotit (obrátit)..., bocila (báciti), plotila (plátiti), pokozali (kázati).

I neakcentirano dugo a prelazi u *o*: nočin (náčin), ribori (rîbâr), folà (hvála),³⁾ gredit (gráditi), sposi se je (spasio se je, spásti)... Taj se prelaz neakcentuiranog dugog *a* u *o* naročito jasno vidi u određenoj formi prideva u prvom padežu sing. *fem.*: provo štroliga (= prâvâ), drugo zima (= drugâ), Molo Bonda, Velo Bonda (Mâlâ...), tanko daska (tankâ...), debelo daska (debelâ...),... dalje u konjugaciji glagoia u prezentu: čeko (= čekâ), zapovido (= zapovedâ), pado (= pädâ), uživomo (= uživâmo), imomo (imâmo), ufoš (üfâš), hitoš (= hitâš), gledote (= glêdâte), se varote (vârâte)....

Glagol *znam* konjugira se u prezentu ovako: znon, znoš, zno, znomo, znote — znaju. Glagol *igram se* konjugira se ovako: igron se, igroš se, igro se, igromo se, igrote se — igraju se (ili: igrodu se)... Kaže se: ov⁴⁾on lavrô (= lavrâ = radi), ali: oni lavraju.

„*a*“ ostaje, ako je kratko: vidi se to iz nom. sing. fem. na *-a*: zima, daska (dok imade odredjeni adjektiv *-o*: drugo zima);⁴⁾ zabeležio sam dalje: Slatina, znat (znâti), igrat, slušat, pristrašin (strâšiti, cfr. pak: stroh), malo (adv., mâlò, ali adjektiv: moli); Drage (draga), ali:

¹⁾ P. Skok u JF II (1921), 315: „mjesno ime *Jelsa* na Hvaru a 1331—7“.

²⁾ Isp. niže participe na *-l*.

³⁾ Reklo mi se da se govori „Bogu fola“ za sreću, a „fala Bogu“ za nesreću (Zahvaljivati za *nesreću* to će biti utecaj kršćanske crkve, pa je valjda znak toga i književna forma reči: fala).

⁴⁾ Zanimljiva je fraza: falðvon (uz: folâvon) = hvala vam; obe su se reči uzete kao jedna, te je zato *a* u srednjem slogu prešlo u *o*.

put Drog: — zdrav (zdrâv, ali plur.: zdravi), zdravje (zdrâvlje) — tovor (znači: magarac), ali gen.: tovara; — kôrte, ali, bez karot...; — „krâva“ (krâva) ima *a* ali to je *a* dugo: držim da je ta duljina kasno nastala iz -â-) — jednako „slâma“ (slâma) mesto očekivanog kratkog korenskog *a*.

Obrnuto imamo „somo“ (sâmo) mesto očekivanog „samo,“ i „non“, von, žol.

Promena u part.: znô — znali: igro — igrali.

Toj je promeni u o podleglo u nekim slučajevima i ono a koje je nastalo iz poluglasnika:

jedon put, don (dân), ogonj (òganj), vonka, son (sam), pakol (pàkao), kotel (kòtao), ovode.

mortvi, umorli su, borzo, čoran (črn, crn). Park u Starom Gradu se zove: Vorba (vrba).

Interesantno je ispredjivati ove slučajeve: „don,“ ali: dondanäs; to su moja darvâ ali: „nemam dor (= dorv, isp. JF. VI, 188); „dož“ (dâžd, pred „ž“ uvek sam čuo kao slabo r: doʹž, isp. JF. VI, 187) ali gen.: daʹžja, daʹži (= daži, slov.; deži, kiša pada); „jedon povar drugega“ (po varh), ali: na vorhû (vrh), „na vor“ (= na vrh = montagna)...

Većinom pak „a“, koje je nastalo iz poluglasnika, ostaje tako: pas, pasji, gen. pasâ, plur pasi); dâska (*a* je dugo), tanko, manje...; — u neakcentuiranim slogovima: mazgâ, maglâ, stablò, caklò, pakòl, sedan, osan...; — kraj *r*: sarce, smart, bardo, parst, garlo, parsi... , parvi, daržat, četvartak, karpit (krpati)...

Za tumačenje tih pojava, osobito i za kronologiju biće važna poredba slučajeva, kaošto su: don (dân) — dâska (dâska), dož — dažja, darvâ — dor(v) — a vorba (vrba).

Vokal „e“

Elimološko *o* se prejetira: z'enska (ž...?), š'est, l'ed... Jednako i prvobitno nosno *e*: p'et, pot'egni...

Vokal „o“

Je *o*: k^ooza (= koža; životinja je: kozâ), v^ool (gen. volâ), b^oob, B^oog... ali: nosin...

(O vokalima *e* i *o* u Starome Gradu isp. beleške M. Hraste u JF. VIII, 226).

„l“

Na kraju imenica (slogova) može *l* ostati: v^ool, pakol, kotel...; polma (palma); žol mi je.¹⁾

¹⁾ Tvrdilo mi se da se u nekim slučajevima govori žol, a u nekima: žò, na pr.: „žol mi je da ni došo,“ ali: „žò mi ga je.“

Kod participa *-l* ne ostaje. Kod osnova na *-ii* je govori (= je go-gorio), nison je udri (= nisam je udario), pofoli ga je (= pohvalio ga je), sposi se je (spasio se je, spasao...); zamohni je, a ni ga udri (zamahnio je, a nije ga udario); *i* za jat: on je zapovidi (= on je zapovéděl), „ča si doživí“? (. . si doživěl).

Iza *e* (ę): je poče (= počeo)... Iza *a*: „nodo se je čapat puno ribe“ (nadao se je), isko je (= iskao je); imo son (imao sam), son ufo i virovo (sam ufao i verovao), ča si mišo (mešao), son propo (= propao)... *Držim da to krajnje o nije kontrakcija iz -ao nego da je nastalo iz dugoga a kaošto: grôd iz grâd*, dakle da je particip nekada glasio: nadâ se je, iskâ je, imâ je itd. — sasvim prema: govori, udrî itd.

Kod konzonantnih osnova: reko je, došo je, cvo je (cva)... valjda je i ovo *o* iz *-ā* (ne iz *-ao*): reka, doša, cva...

Neke osobite reči.

Udija (= odmah), valjda: udilja, u dilja; — tovôr = magarac; — „kurí vodâ kroz potôk (teče voda kroz strugu, strugom); — samo stari ljudi još govore: „onomônje“ (od davna), „dîm“ (= kažem) na pr. kod ispovedi „dija“ (= kaže, u Gdinju); — reči „kamen“ zaprava nema, mesto nje se upotrebljava „stina“, na pr.: „vazmî tu stinu i potiegni (usmîr) pasâ!“; — reči „tama“ nema, mesto nje je „škuritôd“ ili mrok (dakle „mrak“ i na pr. oponoći); — nema reči „palac“, mesto toga se govori: veli parst; nema reči: tražiti, planina, trajati (= durati), narod (= „svit“), strana (= bonda)....

Samo stariji još govore reč: nišće (ili: ništ'e?).

Ov^oon = on; — ovin = ovaj; kojín.

Nekoliko oblika.

Gen. plur... od onih sinjorih, sto križih, deset putih¹⁾... *Lokal plur.* od „noga“, „ruka“: udri ga je po nogâmin (= po nogama), po ruâmin (valjda: nogamim...)²⁾ *Pronominalna i složena doklinacija*: radi tega, temu, drugega, svega, tega, ča takvega, ovega lita, dobrega vina... (Isp. JF VI, 196). *Marko* se sklanja (kao kod Slovenaca): Markota, Markotu... (Isp. JF VI, 195).

¹⁾ Isp. istu pojavu u bruškom dialektu, JF VI, 188, 193.

²⁾ Isp. istu pojavu u bruškom dialektu. J FVI, 188, 193, 194.

Glagolski oblici:

3 *plur.*: govoridu, činidu, tarpidu, mislidu, vadidu, spidu; — pomožedu, récedu, idedu, poznajedu, klanjadu se; — dica skočedu, ona dvo pišedu.

Gubitak padeža.

Zamenjuju se akuz. i lokat.: u glovu žuji, ni mira u našu kuću, u naše ruke su, jo son bi u Stari grad (= ja sam bio u Starigradu), jo son bi u crikvu, dok si u moju kuću, bi son na lđin (= bio san na Gdinju)...

Tvorba imena muških i ženskih stanovnika.

Plaže: Plažanin: Ploška; — Brusje:¹ Brušanin: Bruška; Dol: Doljanin: Doljka; — Hvar: Foranin: Forka; — Jelsa: Jelšanin: Jelška (Jelšonka).

* * *

U „Godišnjaku sveučilišta kraljevine Jugoslavije u Zagrebu za školske godine 1924/25—1928/29“ (Zagreb, 1929, Filozofski fakultet) — posebni otisak — str. 140 do 156, napisao je g. prof. Fr. Fancev studiju: „Seljačka komedija u starijoj hrvatskoj drami“. Tu prikazuje uglavnom (prema rukopisima koji se nalaze u „Jugoslav. Akad.“ u Zagrebu) „Komediju od Raskota“, koju je god. 1794 sa svoga prepisa od god. 1747 opet prepisao Jelšanin magister Vice Šašić – Burata (1721—1809). Uz svoj prepis komedije Šašić – Burata je i sam nešto hrvatski pripisao²). U tom njegovu zapisu pada u oči ovo: „karta“, „ja; „san“ (ne prelazi mu dakle *a* u *o*); dalje piše Šašić – Burata: *vazel*, *dostojal* (danas bi u Jelsi to glasilo: *vaze*, *dostoyo*). Šašićev jezik se, prema tome, razlikuje od današnjeg jelšanskog govora; kako to da tumačimo? teško je misliti da bi spomenute osobine današnjeg jelšanskog govora bile nastale istom posle 1794, istom u 19 stoleću; verovatnije je drugo tumačenje: Šašić – Burata je, istina, bio rođen u Jelsi, ali mu je otac bio Korčulanin (majka mu je bila Jelšanka); kad je u kući čuo govor jelšanski i nejelšanski, psihološki

¹) O tom imenu gl. JF VI, pag. 180.

²) U „Godišnjaku“ pag. 142. — Tekst komedije same, koliko nam se sačuvao, g. Fancev je objavio u „Građi za povijest književnosti hrvatske“, XI (1982), str. 101—123. Pred tekstom je rasprava o komediji, koja odgovara raspravi u „Godišnjaku“. Šašićev vlastiti hrvatski prepis se u „Građi“ nalazi na str. 96.

nam je razumljivo da se je pišući udaljavao od čistog jelšanskog govora i podlegao uticajima neke literarne tradicije.

Postanak „Komedije od Raskota“, koju su svakako Jelšani glumili (već „u staro vrime“, kako kaže Šašić-Burata), meće Fancev pod konac 16 ili u početak 17 stoleća. U jeziku Šašićeva prepisa komedije nalazim „strah“, „rekal“, „umar“, „našal“, „vazel“, „učini“, „podni“, „ostal“; — „drugoga“, „jednoga“... Sve to nisu oblici današnjeg jelšanskog govora. Prof. Fancev („Godišnjak“ str. 152, „Građa“ XI, 99) nagadja da bi autor „Komedije od Raskota“ mogao biti pučanin *Martin Benetević* koga je kao autora komedije „Hvarkinja“ u historiju naše starije drame uveo prof. Petar Karlić (isp. Građa za povijest književ. hrv., kni. VIII, str. 247 i dalje). Benetević je bio od 1598 u gradu Hvaru orguljaš stolne crkve. „Rodom, sva je prilika, iz pučkog dijela otoka Hvara, možda baš iz Jelse, kao istaknutiji predstavnik pučana bić će se u sam grad Hvar preselio valjada tek u poodmaklo doba svoga života“.

Forme kao: *rekal*, *učini*... upućivale bi više na Hvar ili nje-govu okolicu nego na Jelsu (barem prema današnjem govoru); samo nedostatak cakavizma vezao bi Komediju više za Jelsu. Reč će tu imati istoriska dijalektologija, uz to će se uvek morati misliti na literarnu tradiciju. Pisac kojemu u Komediji Duklin Cvitu pozdravlja „galantnim izričajima — venče biserni moj i — priverni sluga tvoj — Trojanca Pariža prema Grkinji Eleni iz Lucićeva prijevoda Ovidijeve heroide“, mogao je i jezički biti zavisao od literarnih uzora.

Fancev je Šašićev hrvatski tekst i tekst „Komedije“ same transkribirao današnjom ortografijom. U toj transkripciji nema *cakavizma*; u transkripciji Šašićeva teksta imamo: učinili, večer, čekahu, išli, ženani..., a u Komediji na pr.: došal, dušice, želim,... G. Fancev priznaje da „Šašićev pravopis otežava pravilno čitanje teksta“, jer na pr. slovom *c* izražava glasove *c*, *č* („ovaj glas i slovom *č*“), slovom *s* glasove *s* i *š* („ovo i sa *sc*“).¹⁾ Šteta da nije barem jedan deo teksta preštampan tačno ortografijom rukopisa.

Zagreb, u maju 1934.

Fr. Ilesić

¹⁾ „Građa“ XI, pag. 100. — U Šašićevu hrvatskom pripisu g. Fancev je u „Godišnjaku“ (pag. 142) transkribirao: „Jelšani“, a u „Građi“ (pag. 96: „Jelšani“ (ja podvukao oboje), u „Godišnjaku“ (145): „Jelša“, a u „Građi“ (103, 105): „Jelsa“. Kod „Jelse“ — ta je razlika vrlo važna.